

РОЗДІЛ XI. ФІЛОСОФІЯ ПРАВА

УДК 340.115:37.04

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.04.72>

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДА СОКРАТА ПРИ ПІДГОТОВЦІ ЮРИСТІВ

Бундак О.А.,

кандидат історичних наук, доцент,
заступник директора

Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна»
<http://orcid.org/0000-0002-4398-560X>

Пікалюк С.С.,

старший викладач кафедри права та фінансів
Луцького інституту розвитку людини
<https://orcid.org/0000-0001-7035-9527>

Попов А.А.,

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри права та фінансів

Луцького інституту розвитку людини Університету «Україна»
<https://orcid.org/0000-0003-1285-9296>

Бундак О.А., Пікалюк С.С., Попов А.А. Використання метода Сократа при підготовці юристів.

Сучасний період розвитку юридичної освіти в Україні стикається з багатьма проблемами. Однак, поки що вони належним чином не вирішуються.

З огляду на впровадження в Україні принципів та вимог Болонського процесу, увагу дослідників привертають такі питання, як зміна ролі права і юристів у суспільстві, реформа юридичної професії, інтернаціоналізація ринку юридичних послуг, вплив юридичного професіоналізму на юридичну освіту.

Частиною названих викликів є методи удосконалення власне навчального процесу, зокрема логічного мислення майбутніх юристів.

В пошуках розв'язання згаданих проблем автори погоджуються з тим, що одним із шляхів, зокрема, поєднання теорії і практики, є використання досвіду зарубіжних країн. Передусім США, Великобританії і ФРН, де створені і функціонують три найкращі сьогодні у світі системи юридичної освіти.

У статті розглядаються окремі аспекти вдосконалення юридичної освіти в Україні, пов'язані зі зв'язком теорії і практики, становленням професійної юридичної компетенції, особливою рисою якої є аргументованість. В основі дослідження лежить «сократівський» метод. Він виступає формою спільного аргументованого діалогу між викладачем та студентом, що заснований на постановці і відповіді на запитання, з метою стимулювання логічного і критичного власного мислення

майбутніх юристів. Поступове впровадження в українську юридичну освіту досвіду роботи американських правничих шкіл, методу, коли здобувач освіти самостійно виробляє свою логіку доказу і переконує всіх, що визначене ним рішення є найкращим.

На погляд авторів, запозичити метод Сократа для підготовки українських юристів може тільки за чотирьох умов.

Перша з них пов'язана з тою обставиною, що «Логіка», як навчальна дисципліна в вишах України, не обов'язковою. Метод Сократа, який притаманний цій дисципліні, у відповідних «Робочих програмах» часто навіть не згадується.

Друга умова має враховувати досвід США в тому, що починаючи юридичну освіту, американський студент вже значною мірою підготовлений логічно мислити.

Третя умова полягає у забезпеченні значно вищого рівня усвідомленості абітурієнтами вибору професії юриста.

Четверта умова використання методу Сократа в юридичній освіті України – врегулювання до сих пір невирішеної проблеми навантаження на викладача. Воно є очевидним бар'єром для індивідуалізації навчання, оскільки впливає на його заробіток.

Ключові слова: юридична освіта, юридичні послуги, юридичний професіоналізм, дидактичний метод, критичне мислення, елімінування гіпотез, кейс-метод, групове мислення, інтелектуальна маніпуляція.

Bundak O.A., Pikaliuk S.S., Popov A.A. Use of the Socratic method in training lawyers.

The modern period of development of legal education in Ukraine faces many problems. However, so far they are not properly resolved.

Considering the implementation in Ukraine of the principles and requirements of the Bologna Process, the researchers' attention is drawn to such issues as the changing role of law and lawyers in society, the reform of the legal profession, the internationalization of the legal services market, the impact of legal professionalism on legal education.

Part of the mentioned challenges are methods of improving the actual educational process, in particular, the logical thinking of future lawyers.

In search of a solution to the mentioned problems, the authors agree that one of the ways, in particular, combining theory and practice, is to use the experience of foreign countries. First of all, the USA, Great Britain and Germany, where the three best legal education systems in the world today were created and operate.

The article examines certain aspects of the methods of improving legal education in Ukraine, related to the connection between theory and practice, the formation of professional legal competence, a special feature of which is argumentation. The research is based on the Socratic method. It acts as a form of joint reasoned dialogue between the teacher and the student, based on posing and answering questions, with the aim of stimulating the logical and critical thinking of future lawyers. The gradual introduction into legal education of the work experience of American law schools, a method where the student independently produces his own logic of proof and convinces everyone that the decision he has determined is the best.

According to the authors, the Socratic method can be borrowed for the training of Ukrainian lawyers only under four conditions.

The first of them is related to the fact that «Logic» as an educational discipline in universities of Ukraine is not mandatory. The Socratic method, which is inherent in this discipline, is often not even mentioned in the relevant «Programs of Work».

The second condition should take into account the experience of the USA in that, starting legal education, an American student is already prepared to think logically to a large extent.

The third condition is to ensure a much higher level of awareness among applicants of choosing the profession of lawyer.

The fourth condition for the use of the Socratic method in legal education of Ukraine is the settlement of the still unsolved problem of the teacher's workload. It is an obvious barrier to the individualization of education, as it affects his earnings.

Key words: legal education, legal services, legal professionalism, didactic method, critical thinking, hypothesis elimination, case method, group thinking, intellectual manipulation.

Постановка проблеми. Сучасний період розвитку юридичної освіти в Україні стикається з багатьма проблемами. Однак, поки що вони належним чином не вирішуються. «Програма діяльності Уряду містить положення про проведення комплексної реформи юридичної освіти. Проте уряд не має чіткого бачення, як все таки має проходити ця реформа. У 2021 заходи з підвищення якості юридичної освіти були достатньо хаотичними», -диплом бакалавра (4 роки навчання) від університету чи коледжу;

- результат складання іспиту LSAT;
- два рекомендаційні листи від викладачів на останньому місці навчання;
- сертифікат про складання мовного іспиту TOEFL/IELTS;
- витяг з банківського рахунку, що підтверджує платоспроможність.

Для вступу до деяких шкіл права також потрібно скласти резюме та/або написати мотиваційне есе [8].

Серед інших вимог до абітурієнтів – майбутніх юристів – успішне складання тесту LSAT.

Абревіатура LSAT розшифровується як Law School Admission Test (вступний тест на юридичний факультет). Цей іспит є однією з обов'язкових вимог при вступі на юридичні спеціальності в США. Тест забезпечує стандарт не оцінювання студента, а його навичок читання і розуміння складних текстів, письма, вміння аргументувати та інших здібностей, необхідних для успішного навчання на правничому факультеті [9].

Юридична освіта в Америці починається зі ступеня J.D. (Juris Doctor), яка еквівалентна ступеню магістра. Це перший і основний ступінь освіти у школах права США. Набуття ступеня J.D. достатньо для початку юридичної практики чи продовження юридичної освіти [8].

Іншими словами, починаючи юридичну освіту, американський студент вже значною мірою підготовлений логічно мислити.

Перевага американської системи вступу до юридичних шкіл також полягає в забезпеченні значно вищого рівня усвідомленості вибору професії юриста, оскільки за віком американські абітурієнти – це наші випускники [2, с. 95]. (Це може розглядатися як третя умова).

Четверта умова використання методу Сократа в юридичній освіті України – врегулювання до сих пір не вирішеної проблеми навантаження на викладача. Воно є очевидним бар'єром для індивідуалізації навчання, оскільки впливає на його зарібок.

Ось зворотній приклад. Сьогодні у Великобританії біля 100 юридичних вишів. Щорічні набори до них невеликі. Саме завдяки цій особливості забезпечується можливість ефективного використання індивідуальних форм роботи із студентами. Так, до прикладу, у Лондонському університеті викладач працює за індивідуальним планом не більше ніж з десятима студентами, у Оксфордському – не більше, ніж з трьома [2, с. 95].

Звичайно, Сократівський метод – не найлегший спосіб навчання. По-перше, до кожного заняття необхідно підготувати не менше 30 сторінок тексту. По-друге, цей метод викликає значне психологічне напруження: студентів змушують вставати і виступати перед колегами. По-третє, використання методу Сократа іноді викликає непорозуміння, адже студента запитують незалежно від правильності його відповідей. Метод змушує студента старанно думати про свої аргументи і вчить захищати свою точку зору. Метод Сократа часто критикують за нехтування застосуванням юридичних норм, які повинен знати кожен юрист. Американський студент-юрист, завершуючи курс, часто більше знає про те, яким право повинно бути відповідно до законів логіки, ніж про те яким воно є насправді. На захист методу в такому контексті, – зазначає О.Г. Проскурняк, – можна сказати, що обсяг інформації, яку кожен український студент-юрист вчить за перший рік навчання, можна в основному освоїти за тиждень до екзамену [2, с. 142-143].

В той же час, метод Сократа має свої недоліки. Серед них: так зване «групове мислення», «інтелектуальна маніпуляція з боку влади в класі» тощо. [10].

Ці недоліки вимагають відповідної реакції з боку викладача. Але без крайнощів. До критиків сократівського діалогу, – пише К. Зак, – іноді навіть ставляться як до критиків саєнтології чи інших систем мислення. Однак, з ним не можна не погодитися в тому, що «принаймні традиційна освіта має багато поганих стандартів і процесів, які ми можемо поставити під сумнів і критикувати. Зрештою саме цим і був Сократ» [10].

Висновки. Як підсумок, «сократівський» метод можна назвати одним із визнаних в світі алгоритмів дій викладача, а також здобувача освіти (зокрема, юридичного профілю). Його запровадження в українській правовій освіті дало б практичне, а тому більш глибоке і обдумане засвоєння різних галузевих дисциплін (цивільне право, кримінальне право і ін.). Вивчення всього курсу логіки окремо в повному розмірі втратило б доцільність. Натомість, абсолютно можливо за рахунок зекономленого часу введення в програму навчання окремих спеціаль-

них дисциплін, які згадані вище: «Як виступати в суді», «Як представляти клієнта на переговорах» тощо, в залежності від бажань студентів і потреб юридичного ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Шемелинець І. Що (не) так із правничою освітою в Україні? Перемоги і провали у 2021 році. URL: <https://life.pravda.com.ua/columns/2022/01/31/247301/pdf> (дата звернення: 29.06.2022).
2. Проскурняк О.Г. Сучасна зарубіжна юридична освіта: історико-правове дослідження (на прикладі США, Великобританії і ФРН): дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Чернівецький нац. ун-т ім. Юрія Федьковича, Національний університет. Чернівці, 2019, 226 с. URL: <https://lpnu.ua/sites/default/files/2020/dissertation/5666/disertaciyna-robota-nazdobuttya-naukovogo-stupenya-kandidata-yuridichnikh-nauk-proskurnyaka-og.pdf> (дата звернення: 27.05.2022).
3. Заярна І.С. Особливості застосування методу Сократа у навчанні англійського аргументованого писемного мовлення студентів юридичного профілю. ARS LINGUODIDACTICAE. 2017. № 1. С. 44–48. URL: <http://ald.knu.ua/materials/zaryana.pdf> (дата звернення: 07.06.2022).
4. Бігун В. С. Юридична професія та освіта. Досвід США у порівняльній перспективі. Київ: Видавнича організація «Юстиніан», 2006. 272 с.
5. Предмет логіки та її практичне значення: мультимедійний підруч. URL: https://arm.naiu.kiev.ua/books/logika/lections/lecture1_1.html.pdf (дата звернення: 21.05.2022).
6. Силабус навчальної дисципліни «Логіка». Запоріжжя, 2021. URL: http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/8430/1/S_Dievochkina.pdf.pdf (дата звернення: 17.06.2022).
7. Робоча програма навчальної дисципліни «Логіка». Чернівці, 2016. URL: https://academysps.edu.ua/wp-content/uploads/2017/02/Robocha-programa_Logika.pdf.pdf (дата звернення: 12.06.2022).
8. Юридическое образование в США. URL: <https://www.hotcourses.ru/study-in-usa/subject-guides/law-education-in-the-usa/pdf> (дата звернення: 27.05.2022).
9. Що таке LSAT? URL: <https://educationusa.org.ua/tests/lsat-testing/pdf> (дата звернення: 06.07.2022).
10. Zach C. The Fragility of the Socratic Method = Зак К. Крихкість сократового методу. URL: <https://medium.com/@zachcaceres/the-fragility-of-the-socratic-method-3d57d0a19a0a.pdf> (дата звернення: 17.06.2022).